

semmi Titanic

Ladik, komp, nemzeti gumimatrac

Beszélgés Darvasi Lászlóval az „Isten. Haza. Csal.” című legújabb kötetéről. Újabb novellás kötettel jelentkezett, de ezúttal nem ment messzire. Az országot sem hagyta el. A jelenidőt sem. És persze lebet, hogy mégis messzire ment.

■ A huszonharmadik kötetében az eddigiekhez képest a legsötétebb színeket használja. A korábban oly sokszor alkalmazott meselemek ezekből a novellákból biányoznak. A képzelete persze most is próbál szárnyalni, de mintha a valóság letörné a szárnyakat. A legkeményebb valóságot jeleníti meg. Mi történt az előző kötet, az „Ez egy ilyen csúcs” óta?

■ Hasonló novellákat írtam a kilencvenes évek közepén is, nem véletlenül emeltem be a mostaniak közé két régebbi írást is. Szóval ez a visszafogottabb, egyszerűbb mondatokkal operáló, kevesebb jelzőt vagy képet elhasználó hangom megvolt, sőt néha tárcában is megszólaltam hasonlóképpen. Aztán pedig elért mindenféle családi tragédia, kórházakba jártam, temettem, vonatoztam vidékre, egyébként pedig járok is, a fölölvasások kapcsán rendszeresen, jöllehet azok többnyire átrohanások. Ezek a novellák minimál történetek, csekély cselekménnyel, redukált párbeszédekkel, aligéletek fölvilágításával.

■ Történeteinek szereplői bús-vér emberek, mintha mindet személyesen ismerné, vagy legalábbis találkozott volna velük.

■ Ha így tűnik, az jó. Mert hús-vér ember azért kevés akad, és arányában több a fikció kódéból kiemelt szereplő. De ha így is valóságos alakoknak tűnnek, akkor talán mégis jól ügyködött a képzelet. Néhány napja elmeséltem Megyesi Gusztinak, miféle élményből lett a Pláza című novella. Elmentem a Mammutba, már nem tudom, miért, és ott láttam egy szegény asszonyt, hogyan tölti fel a mobilját. Állt a végé mellett, szürke volt, kócos, nézett a semmibe, töltött. Ahogy figyeltem őt, lejátékozott bennem egy történet. De igaza van, sok történethez személyesen volt közöm, megírtam egy virágzó uzsoracég alkalmazottjának a baját, mert volt szerencsém ilyen ügynökhöz, láttam, hogyan működnek az efféle szelíd és családos emberek, hogyan forgatják be a naiv, szegény, szelíden fogalmazva kevésbé előrelátó ügyfeleiket, hogyan húzzák be őket egy – máskülönben törvényessé varázsolt – anyagi spirálba, és hogyan lesz a pompomlányos cégüké a vidék, a ház, kert, egyebek. Volt szerencsém égetős üsthöz, apám halála után, ami egy novellában ugyancsak szerepel. Volt szerencsém a műfogsoros kérdéshez, ami az egyik novella, mondom így, csúcsabszurditása. Volt szerencsém termékbemutatón nézelődni. De

igyekeztem mindent másképpen megírni, elemeltem, újraterveztem, elbeszélői pozíciókat változtattam, csakhogy a lényeg megmaradjon.

■ Azaz?

■ Azaz, hogy ezek a világok és ezek a sorsok nagyon közel vannak hozzánk. Olyannyira közel, hogy hozzánk tartoznak. Igyekszem ezt pátosz nélkül mondani. Ha minden megvan, à la Ottlik, akkor ez az úgynevezett minden a miénk. Sokszor csak akkor döbbenünk rá a bajra, amikor konkrét érintettek leszünk. Bizonyos eseményekre meg fölkészülünk, és amikor megésnek, minden más-hogyan lesz. Nem lehet eléggé gondosan fölkészülni, és mégis készülni kell folyamatosan. Talán az a lényeg, hogy már ez is, meg ez is elmúlt, de még mindig megtörténhetnek.

■ Maga hogyan, mire készül?

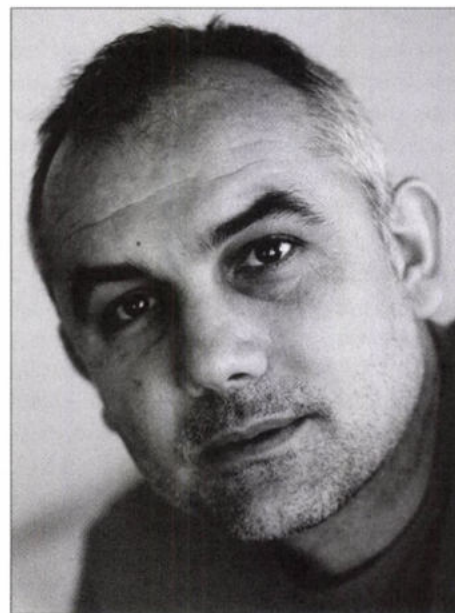
■ Íróként gyűjtögető életmódot folytatok, mindenevő vagyok, néha célzottan vadászok is. Olykor elem kerül egy írás, és a szerzője hevesen biztosít arról, hogy az valóban így – kurziváljuk ezt – történt. Mintha ez az így lenne az elbeszélés aranyfedezete. Viszont kit érdekel, hogyan történt, ha az írás nem jó? Író vagyok, tehát nem az az érdekes, hogyan esett meg, nem az így érdekel, nem a történeti hűség – mondom így – pedáns kisheroizmusa, hanem az, hogy amit megírtam, miként képes visszacsatlódnai a világhoz, hogyan képes hatni, helyet kérni magának, benne lenni. Az én készülődésem meg csak annyi, hogy igyekszem folyamatosan nyitva tartani a szemem. Észre akarom venni, meg akarom látni, ki akarom figyelni. Jó, ez gyakran sikerül is, csak aztán nem értem.

■ És ez baj? Észrevesz valamit, és nem érti, valószerűleg sokan nem értik.

■ Szerintem nem olyan nagy baj. Kosztolányi is azt mondta, azért ír, mert nem tudja. Én néha írok úgy, hogy tudom. Nő, férfi, kisvilág, relációk, ez hat, ez működik, az meg ásítat, tudom őket, tudom a viszonyokat. Aztán kiderül, hogy mégsem. Szép kaland. Szeretem az ilyet.

■ Sok olyan novellát olvastam ebben a kötetben, amelyek különös látóképességről tesznek tanúbizonyságot. Mintha előre tudott volna a menekülők áradatáról, a batártalan szögesdrót örületről és még sok mindenről, amik a megírás után történtek.

■ Persze, mert sok minden már akkor történik, amikor még nem is érzékeljük. Van egy félbehagyott regényem, idővel újra hozzányúlok. Szerepel benne egy Zarathustra kapitány nevű alak, aki egy menekült csoportot vezet, jönnek-mennek egy magyar kisvárosban, a város körüli földeken, föl-tűnnek, elvesznek, maradnak, jelen vannak. Úgy három éve írtam ezt, akkor abbahagytam, egy

DARVASI László
A veinhageni
rózsabokrok
Jelenkor, 1993

A Borgognoni-féle
szomorúság
Jelenkor, 1994

A Kleofás-
képregény
Jelenkor, 1995

Szerelmem,
Dumumba
elvtársnő
Jelenkor, 1998

A könyv-
mutatványosok
legendája
Jelenkor, 1999

Szerezni egy nőt
Jelenkor, 2000

A lajongi
kutya vadászok
Magvető, 2002

Szív Ernő:
Összegyűjtött
szerelmeim
Magvető, 2003

A titokzatos
világvalogatott
Magvető, 2006

A világ
legboldogabb
zenekara
Magvető, 2008

Virágzabálók
Magvető, 2009

Vándorló sírok
Magvető, 2012

Ez egy ilyen csúcs
Magvető, 2014

Isten, haza, csal.
Magvető, 2015

„A könyv-
mutatványosok
legendája”
(részletek)
Magyar Lettre
Internationale,
26, 27

„Vidám mondatok”
Magyar Lettre
Internationale, 31

„Szerezni egy nőt”
Magyar Lettre
Internationale, 36

éppen készülő regény miatt. **Eörsi Pistának** van egy novellája, emlékeim szerint úgy tizenöt éve írta, amiben kopogtatnak a lakása ajtaján. Tucatsny menekült tolong a küszöb előtt, és bemennének hozzá. Igen, nálam is a Cornélia Vlad című novella végén csaknem lesz egy lincselés, na, ez egy húsz éves történet. Olaszliszka hamarabb megtörtént, mint ahogy megés a valóságban. És Tatárszentgyörgy is.

■ Miért vált ilyenné ez az ország, mit gondolsz? Mitől sülyedtünk ennyire mélyre?

■ Ellentmondanék, ha szabad.

■ Szabad.

■ Ez az ország eddig is ilyen volt, úgy értem, nagyvonalakban. Nagyot nem sülyedt, csak semmi Titanic. Ladik, komp, nemzeti gumimatrac. Két látványos társadalmi folyamat zajlik, lecserélődik a politikai, és szorgosan cserélődik a gazdasági elit, trafiktól a kiárult rónaságig. Akik meg a körrökön kívül vannak, lentebb vagy még lentebb, nem kevésbé másként ítélnék, vélekednek vagy álmodnak, mint tíz vagy húsz évvel korábban. Úgy értem a nép, a magyar nép. Egy politikus, ha megválasztják, hálás a népnek. Persze. A népet meg is dicséri, jó kutya, nesze mokka, nesze csont. Volt a diktatúrának egy áldásos hatása. Nem mutatta meg a hülyéket. Hogy mennyi gazos gondolkodású, hagymázos álmú ember él velünk, ők közeli társaink, barátaink, rokonaink voltak. Diktatúrában nem látszik, mennyi az előítélet, a frusztráció, a butaság, mert az általános érzelmi irány egyoldalú, utálni kell például a kommunistákat. Ez nagyjából most is fenn van tartva, ez az utálat, és a propaganda mindig talál mellé aktuális társakat. Menekültek, cigányok, zsidók, civilek, Soros György.

„A Félfülü Fejedelem”
Magyar Lettre
Internationale, 40

„Levél Toledóba”
Magyar Lettre
Internationale, 52

„Virágzabálók”
(részletek)
Magyar Lettre
Internationale, 59,
60, 65, 68

„Esther Kinsky
fotóiról”
Magyar Lettre
Internationale, 81

„Hangszórók
országai”
Magyar Lettre
Internationale, 85

„Kút”
Magyar Lettre
Internationale, 93

(Csaplár Vilmos, Láng Zsolttal és Lengyel Péterrel)
„A történelem
visszatéréséről az
irodalomba”
Magyar Lettre
Internationale, 32

A szabadságban az is kényelmetlen, hogy többet mutat, nagyobb a gyertya lángja. Jobban látszik a butaság. Szabad lettél, buta lehetsz, mondd, hirdesd a hülyeséget. Szóval szerintem csak előjött a bokor mögül, ami eddig nem annyira látszott. Most kicsit elgondolkodtam. Hogy a sülyedésben magának is igaza van. Szóval csak annyit mondok, hogy történt az országgal, ami történt, volt mire alapozni.

■ **A generációk közötti, vagy a társadalmi rétegek közötti, netán a vallási, vagy világszemléleti különbségek miatti ellentétek szülik a sok tragédiát?**

■ A tragédiát az élet szüli, és nagyon ért hozzá, meg láthatóan szereti is gondozni, variálni, tetézni, kozmetikázni. De mondok mást. Az Olaszliszknán megírt Szögi Lajosnak vállalkozó volt, vagy még mindig az talán, az édesapja. Volt egy cigány munkása. Szorgalmas ember volt, megbecsülte az idős Szögi. Azért mondom, hogy volt, mert ő meg a cigányvilágosságok egyik áldozata lett. Az idős Szögi meg aztán támogatta a családját. De ezek, hogy is mondjam csak, látványos, hangos tragédiák. Az életünk nagy törései és repedései a színpad mögött, a családi háznál – tiszta udvar, rendes ház stb. – a konyhában, csöndes elhagyatottságban, két csorba félmondattal között történik. A tanulság az, ha van, hogy az efféle félmondatok közé befér az életünk. Azt mondta a beszélgetés elején, hogy a legsötétebb színeket használom. De biztosan?

■ **Azt mondtam, igen. És úgy is gondolom.**

■ Csak azért jutott ez most az eszembe, mert néhány szereplővel azért mégis jól bántam, az *Isten Haza*. Csal. -ban. Van néhány beteljesült szerelmem. Meg talán a remény lényege az is, hogy az ember végül csak megteszi, amit meg kell tennie. Sokszor az utolsó pillanatban. De megkérdezi, ki mondja, szembesíti a másikat, az apját, az anyját, a gyereket valami nagyon fontosal. Hányan nem tesszük ezt meg, lekésünk róla, aztán meg életünk végéig rágódunk. Sokszor így is rágódunk, de legalább a kötelességet letudtuk.

■ **Nem egészen győzött meg. Rosszabb társadalom ez, mint mondjuk a német, az amerikai, vagy a romániai, amely országokban gyakran megfordult?**

■ Még véletlenül se venném a bátorságot, hogy más társadalmakkal összehasonlítsam a magyart. Én a társadalmat, mivel nem vagyok tudós, konkrét példákra keresztül nézem, az utcát járom, a kocsmában figyelek, a vonaton és a buszon hallgatózom, a piacon téblábolok. Látom a csupa seb családomat. Látom azokat a családokat, amiknek ideiglenesen a része voltam. A magyar társadalomnak vannak akut problémái, például a másság kezelése. A másféle ember, a meleg, a barnább, a menekült, az öregebb, a szegényebb, a fiatalabb. Mintha kimondatlanul is lenne egy össztársadalmi óhaj, kicsiben és nagyban, ami így szól, már bocsánat, hasonlíts hozzá, bazmeg, és akkor jó lesz. Jó lesz nekünk. Nem olyan nehéz, legyél olyan, mint én.

■ **Milyen is?**

■ Nem az a lényeg, hogy milyen. Hanem hogy ne más. Mert az olyan nyugtalanító, ha nem hasonlít a másik, hogy neki is van érdeke, véleménye,

hogy artikulál a nyomorult. Az eltéréssel szembeni virulens arrogancia, ez a mindent benövő, kiirhatatlan társadalmi gaz jött rá az életünkre. Igaza van, ennyiben tényleg van változás, rosszabbodás. Mert nem volt ez szükségszerű talán. Az lett az új szlogen, hogy kövess, higgy bennem, szeresd a vadászatot, a focit, töltsünk kolbászt, főzzünk pálinkát. Vagy meg lehet fordítani. Nézd, én is olyan vagyok, mint te, rosszul áll rajtam az öltöny, úgy köpöm a szotyolát, ahogy te, úgy viccelődök, jó vagyok az embereimmel, figyelek nagyon az enyimekre, és a juppi kíséretemet bármikor sarokba kúrom, vagy megkorbácsolom. Én te vagyok, érted?

■ **Az imént példákat ígért.**

■ Nézzük meg, hogyan viselkedik a magyar ember egy sorban, egy bolti sorban, egy jegypénztár előtt, a postán, a gyógyszerértárban. Nézzé csak meg, hogyan reklámál a magyar ember. Vagy félve, szorongva, vagy dühösen, fölháborodva. Nem tudja nyugodtan azt mondani, hogy nem, kérem, nem ezt vártam. Én nem ezt akartam. cserélje ki, legyen szíves. Nézzé meg, hogy fogadja a magyar a reklamációt. Kardot ránt, nem? Hogyan bánik az idővel, van-e neki, a magyar az idővel nagyon különös viszonyban van, elkésik, túl hamar érkezik, nincs neki, sok van neki, nem tud vele mit kezdeni. Nézzé meg az általános problémakezelést. Ha a magyarnak támad egy akármilyen, egy kicsi, egy hétköznapi problémája, akkor máris röpköd az átok, vér fog folyni. És szeretnék több nő igazgatót látni, és több férfi tanítót. Például Magyarországon méltatlanul kevés a női orgazmus. Viccesen hangzik, pedig komoly.

■ **A bősei tele vannak szorongással, félelemmel. Maga is fél? A jelentől, vagy a jövőtől?**

■ Erről nemrég beszélttem egy interjúban. Hogy természetesen félek. Gyakorló szorongó vagyok, kaphattam volna már ezért díjat is. Jó nagyot, fényeset. A félelmemet megpróbálom hasznosítani, ez íróként azonban kisdíjak feladat, ábécé, vonalon írás. De különben nem is a félelemmel van a gond. Hanem a megijedés hiányával. Félnék, nagyon sokan sokféleképpen félnék, a szorongásból élünk, a rémképeinktől kérünk enni, kapunk is, nassoltat is bennünket, szó se róla, viszont nem ijedünk meg. Pedig azt sem ártana. Sőt.

■ **Mitől kellene megijedni?**

■ Ha félsz, egy folyamat részese vagy. Olyan nehéz kiszállni, dideregve robot a kisvasút. Félelem közben elszíneződik a világ. Ha megijedsz, megállsz. És nézed, mitől ijedtél meg. Magadtól? A másiktól? Az iránytól? Az országodtól? Ijedd meg, legyenek újra erősek a kontúrok. Az igazi szorongásnak nincsenek szavai. A megijedésnek igen. A megijedés kéri a megnevezést. Mondd el. És el is tudod mondani.

■ **Sokak szerint – én magam is így érzem – Göncz Árpád balálával végleg elsüllyedt az a liberális Magyarország, vagy inkább annak az esélye, amiben a kilencvenes évek elejétől binni próbáltunk. Ezt bogyan látja?**

■ Úgy látom, édes kis illúzió, hogy lett volna liberális Magyarország. Volt egy zavaros, bonyolult viszonyokra ráébredő és reménykedő Magyarország, ami egy ideig erősen hitt a liberálisoknak

– is, aztán pedig egyre kevésbé bízott bennük. És még azt sem mondhatjuk, hogy ok nélküli volt az általános bizalomvesztés. Azonban korántsem biztos, hogy ha valaki hamisan énekel, a dallal van a baj. Nem volt liberális Magyarország, és úgy néz ki, nem is lesz. Finoman fogalmazva, másra van igény.

■ **Nem tartozik a közéleti szerepet vállaló írók közé. Mégis szinte minden, amit ír, egyértelművé teszi, hogy mit gondol arról, ami velünk történik. Sosem gondolta, hogy ki kéne állnia a nyilvánosság elé, hogy többen tudjanak arról, amit fontosnak tart?**

■ Nem. És egyáltalán, hogyan álljak ki? Néha aláírok, nem mindig. Szónokoljak tüntetésen? Komoly szereptévesztés lenne. Elmegyek tüntetni, szevasz, szevasz, él még a kutya?, a kislányt fölvetétk?, hiszen jól ismerjük egymást, kétezer-tizenötön mindig vagyunk, család. Ábrázolom, amit látok, megírom, úgy értem, szépirodalmilag, amit gondolok, fölolvastok esteken elmondom, ha rákérdeznek, hogy szerintem mi igen, mi nem, meg mi a talán, és ez ennyi. Tragikus és unalmas. Persze, erős érzéseim vannak, azokat adandó alkalommal artikulálom, de én ennél többet nem akarok. Nem áll jól, nem az én kabátom, nagyon lötyögne.

■ **Mit gondol az értelmiség, az írni tudó és gondolkodó emberek megítéléséről a mai Magyarországon?**

■ Úristen. Most erre mit mondhatnék?! A könyvkiadás tumbol, maradt néhány jó színházunk, a tanárok följelenthetik egymást, a halapénz örök, bunkózzák a civileket, és mert van egy általános iskolai tanári végzettségem, én is lehetnék sportprofesszor, rektor, vauv. Oké, a hisztéria, a sértettség, a frusztráció az értelmiségi lét nélkülözhetetlen alapkelléke. Mintha mindenkinek jobban fájna a maga sebe, mint ahogy kellene. Na, de akkor egyszerre lesz egy olyan bemutató, mint a Katonában „Az olaszliszka”. Ez az előadás szerintem jelentős értelmiségi tett volt. Kisértés, veszélyes, sötét vizek, a kimondhatatlan példás körbeszavallása, pokoljárás, amit akarunk. Azt valahogy soha nem értettem, hogy némely hasonzóruék több művészeti tett, több jó mondat helyett miért választják a több pénzt. Konkrét példa? Jó, érteni véltem Kertész Imrét, de nem fogadtam el, hogy elfogadja a kitüntetését.

■ **A sokféle műfaj – tárca, novella, gyerekeknek szóló és felnőtteknek szóló mese, regény, stb. – közül mit érez legközelebb magához? Úgy értem, melyiket könnyebb írni? Mikor választja ezt, vagy épp azt a műfajt?**

■ A tárcának megvan a maga ideje, kedd és csütörtök, meg kell írni, punktum. Hát persze, könnyű ez látszólag. Fölsercintesz egy gyufaszálat, hagyod elégni, megfordítasz egy falevelet, elolvastok a hátereget kisversét, a világkancsóból lötyintesz egy pohárkába, tárca. És elkínárod. Könnyű. Na, de huszonöt éven át nap mint nap is könnyű?! Mondtam sokszor, a legjobban regényt szeretek írni, az a legfélelmetesebb kaland, de semmit nem adnék semmiért.

■ **Azért úgy emlékszem, nem volt mindig olyan problémamentes a tárcához való viszonya.**

■ Engem sokszor óvtak a rövid formák sekkétségétől. Igen, már a kezdet kezdetén is,

például Balassa Péter az *ÉS*-ben, vigyázz, Laci, túl könnyű a csukló forgása. Mészöly kifejezetten megharagudott, amikor az egyik tárcámat elolvasta, kaptam egy jó nagy maflást, köszöntem. Nem is az az érdekes, hogy valamit könyvebb vagy nehezebb írni. Sok önvér folyik el egy meseregény írása közben is. Szerencsés vagyok, hogy van képességem a műfajok váltogatására. A novella megtörténik az emberben, és addig fáj, míg le nem írod. A mese is történik, nem is kell szaszerolni nagyon, illetve majd később. A regény meg szirén, hív, hív, hova mész, maradj velem, halj belém. A legérzékibb műfaj.

■ *Miért?*

■ Mert a legközelebbi kapcsolatot, legalábbis annak az illúzióját ápolja a teremtéssel. A regény nyel az egész világot érinted, az néha egy üres pohár, egy zsebkendő, egy női mell, szemedbe szállt muslinca. De akárhogy is, egész. Olyan, mintha az egész lenne kapcsolódó, és persze nem, és persze igen. Egy novellában, egy drámában nem lehet minden. Egy regényben lehet. Nem lesz, de akkor is lehetne.

■ *Változott-e és ha igen, milyen irányban az olvasói száma –, ha van ilyenfajta visszajelzése?*

■ Talán kicsivel többet dedikálok, mint régen. A *Virágzabálók* és a *Trapiti* tízezer fölötti példánynál jár. Ezen boldogan csodálkozom. Járok iskolákba, könyvtárakba, gyerekekhez, meg a föllépések is állandóak, szóval van egy ilyen stabil meghívási készítemem. Sokat vagyok úton. De alapvetően rétegszerző maradtam. És jól van ez így.

■ *Mit tapasztal, mi az, ami mostanában a legjobban érdekli a közönséget – akár itthon, akár külföldön?*

■ Érdekli őket, mi van a regénnyel, mi a novel-lával, mi lesz a könyvvel. Hogyan él a magyar író. Nem régen, Poznańban a moderátorom azt kérdezte, miért alkonyodott be a magyar irodalom szép ege. Mert ő azt olvasta, hogy válságban lenne az irodalmunk. Hanem akkor szeretettel biztosítottuk egymást, hogy ez túlzottan sarkos vélemény volt, sőt, inkább az ellenkezője igaz, majd pedig néhány nap múlva egy berlini olasz vendég-lőben, Katharina Raabe, a lektorom megint nagyon elcsodálkozott, hogy mennyire sokszínűnek, sokhangúnak látja az élő magyar irodalmat. Dolgozik éppen Bán Zsófiával, Dragomán Györggyel. Neki úgy van rálátása ránk, hogy a Suhrkampnál ő vezérli Európa keleti részeinek irodalmi megjelenését. Oroszokat, ukránokat, lengyeleket, bosnyákokat ad ki, Batort, Stasiukot, Karahasant. Szóval így lát bennünket, erős relációban. Persze, és mindig bejön az aktualitás is, a menekültek ügye, de még a magyar foci is. A lengyeleknek kellett a magyar fociról beszélni.

■ *Köztudott, hogy Németországban a magyar irodalom iránt viszonylag nagy az érdeklődés. Magát mennyire „látják” a német olvasók? És a kiadók?*

■ Mondjuk így, megfelelő a kritikai renomém, jelentős lapok értékelik a könyveimet, hol így, hol úgy, de alaposan. Viszont például a *Virágzabálók* németül számszerűen besült, nem nagyon kelnek a példányok. A lektorom is szomorú volt, meg is kínált egy kis fehér borral. És aztán úgy vette meg a Suhrkamp az *Isten. Haza. Csal.*-t, mint a sicc, most kezdik fordítani, jövő őszre könyv lesz belőle. Azt hiszem, a hetedik német könyvem. A *könnymutatványosokat* meg spanyolra fordítják, egy spanyol-mexikói kiadó. Kell ennél több?